Feledy Balázs

Harmadszor is

Perneczkyről és másról...

VISSZHANG - LXX. évfolyam, 37. szám, 2026. szeptember 11.

Az elmúlt időszakban két írás is foglalkozott az ez évben kilencvenéves Perneczky Géza személyével, kiállításával, munkásságával, de a két fiatal szerző soraiból nem derül ki, hogy már a XX. század második fele magyar művészettörténet-írásának milyen jelentős személyiségéről van szó, mégpedig azért, mert mindkét szerző Perneczky alkotóművészi pályáját tartja érdeklődése fókuszában, és annak is inkább aktuális vonulatait (Takáts Fábián: *Üdvözlőlap, Perneczky Géza 90. születésnapjára, ÉS,* 2026/ 21., máj. 22., Tóth Ádám: *Perneczky felülnézetből, ÉS,* 2026/34., aug. 19.). A korábbi írás ugyan természetesen ad némi történelmi áttekintést, de a szerző be is vallja, hogy 2025-ben fedezte fel Perneczky művészetét, s írásában is mint képzőművésszel foglalkozik vele, majd hirtelen jön egy rövid mondat: „Munkásságának elismeréseként 2006-ban Széchenyi-díjban részesült." Igen ám, de a Széchenyi-díjat nem alkotóművészi, hanem tudományos tevékenységért adományozzák. Perneczky Géza művészi munkássága évtizedeken át szoros összefüggést mutat mély elméleti felkészültségével, de ettől szinte független művészettörténészi, kritikusi, esszéírói életműve, melyre egy ilyen alkalommal utalni kell. Például arra, hogy a fiatal szakembernek harminchárom éves korában (!), 1969-ben milyen kiváló, tartós értékű tanulmánykötete jelent meg (ráadásul már nem is első kötetként) a Magvetőnél *Tanulmányút a Pávakertbe* címmel (melynek a szintén kiváló Sík Csaba volt a felelős szerkesztője). Már ez a kötet jelezte széles érdeklődését, mély műveltségét, az új iránti folyamatos érzékenységét. Ennek történelmi példája, hogy a hatvanas évek közepe magyar képzőművészeti forrongásában egy laza csoportosulásnak a szakmai közmegegyezés szerint ő adta a *szür-naturalisták* oly kiváló elnevezést, amely fogalom azóta is használatos (esetleg már egybeírva) a Bernáth– Csernus – Lakner – Gyémánt – Szabó Ákos – Altorjai Sándor festői ív megjelölésére.

Perneczky Géza 1968-tól az *ÉS* műkritikusa, ám 1970-ben emigrált. A magyar politika nehezen bocsátott meg. Kis színesként álljon itt egy ma már több mint ironikus hivatkozás. A *Népszabadság* 1978. szeptember 3-i számában egy bizonyos Kovács Aladár cikket írt *Kegyelemkenyéren. Így zajlott le a „Szabadvilági Magyarok" hágai kongresszusa* címmel. A szerző vitriolos stílusban gúnyolódik a rendezvényen, azok résztvevőin, majd egyszer csak ez olvasható: „Habár vannak itt fiatalabbak, azok se mind egyformák, közöttük valamikori pályatársam *Perneczky Géza.* Témája változatlanul a képzőművészet – itthon hetilapnál állandó rovata volt –, alapos és kimerítő fejtegetésbe kezd viszonyainkról." Ezt azonban nem érdemes idéznünk, ugyanis – a kor sajtóviszonyaihoz képest meglehetősen deviáns módon – a *Népszabadság* október 19-i számában (kellőképpen eldugva) az alábbi közlemény jelent meg: „HELYREIGAZÍTÁS. Lapunk 1978. szeptember 3-i számában, Kegyelemkenyéren címmel megjelent cikkünk a disszidens Perneczky Gézát mással összetévesztve említette, mint a hágai emigráns-világtalálkozó résztvevőjét."

De a nyolcvanas években már írásaival végképp visszatér a magyar művészeti életbe, sőt 1987-ben például jelentős kiállítása is nyílik Óbudán, a Lajos utcában, amely itt és most azért fontos, mert az esemény egyaránt mutatta be a festő Perneczkyt és a koncept- és nevezetes pecsétműveket készítő alkotót, vagyis jelzi a gyakorló művész és a teoretikus, konceptualitásra építkező alkotó kettősségét. Szegő György a *Magyar Nemzet* 1987. november 17-i számában jelentette meg bírálatát, melynek hatásos címét Perneczky Gézától idézte, így idézőjelben: „Hogy van avantgárd, ha nincsen – és fordítva?". Perneczky a dilemmára hosszú évtizedeken át keresi a választ, ezzel a címmel könyve is megjelenik. Alkotó is, esszéista is. Könyvei folyamatosan látnak napvilágot, s a magyar sajtóban is publikál, *Magyar Nemzet,*

Népszabadság, Balkon, s természetesen – újra – az *ÉS* hasábjain. Csillogó elevenségű írásai nem tudományoskodók, nem szárazak, írásmódja könnyed, ugyanakkor sosem marad a felületen. Csak egy példa az *ÉS* 1999. március 3-i számából, melyben viszonylag terjedelmes, tág asszociációjú írása jelenik meg, esszéként közzétéve *Próféták, mítoszok és századvégek* címmel a Magyar Nemzeti Galéria *Francia szimbolisták* kiállításáról.

Nagyszámú kitűnő könyve közül (melyek hol önálló művek, hol cikkgyűjtemények) hadd emeljem ki az 1989-ben a Corvinánál megjelent *Picasso – Picasso után* című kötetét (felelős szerkesztő Turai Hedvig), melynek mélyen analizáló szemlélete, az akkor újnak számító, nem sokkal korábban megjelent Picasso-szakirodalom értelmezése, a kortárs művészettel való kapcsolódási lehetőségek elemzése nagy hatású volt.

És egy személyes szál: e könyv megjelenését követően volt látható Budapesten a *Picasso művei a Ludwig Gyűjteményben* című nagyszabású tárlat, melynek nyitására maga a gyűjtő is Budapestre érkezett, s számomra a könyv, majd a kiállítás együttese fokozott reveláció volt. 1993 novemberében – a kiállítás nyitásakor – Vadas József így írt a *Magyar Hírlap*ban: „Picasso életműve egyike a leghatalmasabbaknak az egész művészet történetében. (Ha ugyan nem a legnagyobb.) A Budapestre érkezett nem egészen kétszáz munka csak töredéke a több ezerből álló oeuvre-nek. A kiállítás mégis – töredékes voltában is – ritka látványosság, mert nem egyetlen korszakra koncentrál, hanem átöleli a teljes pályát.” S hogy miért hivatkoztam éppen Vadasra? Mert az 1970-ben emigráló Perneczky Gézát követően egy akkor fiatal művészettörténész írásait kezdte közölni az *ÉS,* aki – mint hamar kiderült – méltó utóda lett elődjének, s majd két évtizeden át olvashattuk írásait. Perneczkyt 90. születésnapján köszöntötte az *ÉS,* de a közelmúltban 80. életévét betöltő Vadas Józsefet nem.